Romāns Koļeda

Jaungads pie Muktupāveliem – ar 21. gadsimta folkloru

• Folklorista Valda Muktupāvela ģimenē ilgu laiku pārsvaru ņēma sievietes – dzīvesbiedre Rūta, meitas Rasa un Marija, taču RB viesošanās reizē Vecgada priekšvakarā situācija ir mainījusies pretējā virzienā: kopā ar kaķi Ramzesu, jūrascūciņu Bonifāciju, šinšillu Romeo Teodoru un zivi Bilu šajās mājās vairākumā ir vīriešu kārtas pārstāvji vai, kā saka Rūta, džeki.

Muktupāvelu ģimenē valda bilingvāla gaisotne, jo meitas brīvi runā gan tēva (latviešu), gan mātes (lietuviešu) valodā. Starp citu, savu vīru Rūta pirmoreiz ieraudzījusi kādā Lietuvas gadatirgū 1988. gadā. "Viņš tā spēlēja kokli! Vēl šodien atceros, tā bija lietuviešu tautasdziesma. Un tik urbjoši skatījās, ka nodomāju: nu gan bezkaunīgs! Bet pati arī prom negāju. Nevienu vārdu nepārmijām, man tajā laikā folkloristi šķita tādi kā pusdievi..."

Rūta atzīstas, ka vēl šodien lamājoties tikai lietuviski: "Ja mani kāds nokaitina tik tālu, ka pietrūkst latviešu vārdu, bliežu virsū lietuviski, vai ne, meitenes?" "Man viņa lietuviski neko nesaka," iebilst Rasa. "Mamm, tu nekad lietuviski neesi brēkusi," piezīmē Marija. "Nu, nestāstiet! Kad esmu riktīgi dusmīga, runāju lietuviski. Esat aizmirsušas?" Strīdi visbiežāk izceļoties par meiteņu istabas kārtību. "Gribētos jau viņas vairāk piespiest kaut ko darīt un paaudzināt, bet mums te, pilsētā, nav tādas saimniecības kā cilvēkiem laukos, tādēļ meitas man aug brīvas un mazliet izlaidušās," smejas mamma.

Muktupāvelu ģimenes ligzda ir vīta pašā Rīgas centrā: no vienas puses pilsētas kanāls un Operas nams, no otras – Vērmanītis, bet pats mājoklis gandrīz uz jumta – mansardā. Pa dzīvokļa logiem paveras "mazās Parīzes" noskaņām atbilstošs skats uz apkārtējo namu jumtiem. Pie ķīniešu tējas, ko saimniece pasniedz pialās, Muktupāveli spriež: nebūtu slikti vēl vairāk pietuvoties debesīm un izcirst jaunu logu – tieši jumtā. "Tādu riktīgu, lai varētu gulēt zem zvaigžņota debesjuma," Rūtai ideja ļoti patīk.

Trīsistabu dzīvokļa lielākā telpa ir daudzfukcionāla: dienā te tiek servēts galds, naktīs klāta laulības gulta, bet viesību reizēs skandēta mūzika. Rūta stāsta: "Kad atnāk draugi, visiem rokās ir mūzikas "stroķi": koklītes, dūdas, ģitāras, mandolīnas, sarods. Muzicēšana ir stabila mūsu mājas tradīcija. Kamēr nebiju precējusies ar Valdi, arī es spēlēju kokles un stabulītes – sanāca ļoti smuki! Bet tagad esmu "pārslēgusies" uz klavierēm, jo Valdis koklē daudz labāk par mani."

Būdami tautas tradīciju kopēji, Muktupāveli ir atvērti arī 21. gadsimta folklorai. Valdis RB neslēpj: "Pilnīgi skaidrs, ka Vecgada vakarā gaisā ir jārībina raķetes un jāšauj šampanietis, jāsūta īsziņas un pusnaktī jāblenž televizorā!" – "Vai tad mēs blenžam?" jautā Rūta. Viņas Vecgada scenārijā ir divi izplatītākie svinību varianti: doties tautās vai palikt mājās un gaidīt ciemiņus. "Mēs noteikti dosimies ārā, uz Doma laukumu; cik reižu Vecgadā esam turp gājuši kopā ar draugiem, vienmēr bijis ārkārtīgi

jauki – cilvēki viens otru cienā ar šampanieti, policisti smaida... Izmetam līkumu un – atpakaļ pie savām bļodām." Tāda ir centrā dzīvojošo rīdzinieku priekšrocība.

Lietuviešu ēdienus Rūta Vecgadā galdā neliks – ar tiem visi tika pabaroti jau Ziemassvētkos. Saimniece saka: "Atšķirība no latviešu virtuves ir ļoti jūtama, jo cūkas šņukuru vai citu gaļu un olas mēs Ziemassvētkos galdā nelikām – "pieštopējāmies" ar dažādiem gavēņa ēdieniem: sēnēm, siļķēm, kūčukiem un magoņu pienu (noplaucētas magones saberzē ar cukuru un pievieno ūdeni). Bet nākamajā dienā jau sekoja "latviskas" ēšanas tradīcijas, tika griezts rasols un glāzēs liets vīns."

Sagaidot jauno gadu, Rūta ļaujas orientālām strāvām un gatavo suši. Meitām patīkot, kā tie izskatās, taču jēlu zivi viņas ieēst nevarot... "Es viņām iedodu "piecīti" makdonaldam. Marija jau man vienmēr pārmet: "Tu nevari kā normāla mamma uztaisīt kotletes vai karbonādes ar kartupeļiem?! Man tie tavi ķīniešu ēdieni ir apriebušies!" Bet es saku: "Kad tu izaugsi, pati tādus gatavosi.""

Svētku galds Muktupāvelus vieno ne tikai augstos godos, bet katrā sestdienā un svētdienā. "Tie ir tādi brīži, kad kopā ir forši! Pirms nāves tad varēs atcerēties, cik labi un garšīgi bija pasēdēt," aizfilozofējas Rūta. Atklājas, ka šai mājā dzīvo māņticīgi ļaudis, pie kuriem nedrīkst svilpot, lai neaizbaidītu labklājību. Bet Rūta atminas pagājušo Vecgada vakaru: "Tieši pusnaktī Marija apkārt staipīja algebras mācību grāmatu, lai nākamajā gadā labāk ietu. Un gāja arī! Šogad, šķiet, vajadzēs paņemt vēstures grāmatu..."